

УДК 343.432

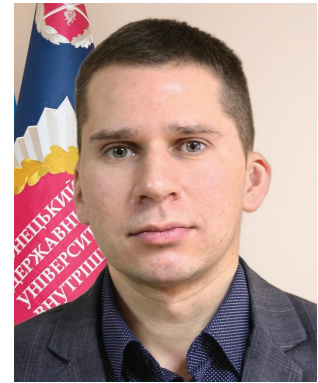
DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-4-12-9>**Потоцький Мирослав Михайлович,**

доктор філософії за спеціальністю 081 «Право»,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2

Криворізького навчально-наукового інституту

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2979-9114>

ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ ЗАТРИМАННЯ

У статті досліджено питання кримінальної відповідальності за незаконне громадянське затримання. Зазначено, що громадянське затримання, як вид суспільно корисного поводження громадян, виключає кримінальну відповідальність лише за дотримання законних умов здійснення затримання. Зазначено, що дії «цивільних» осіб, які пов'язані із громадянським затриманням, не можуть охоплюватись складом кримінального правопорушення, передбаченого в частині 1 статті 371 Кримінального кодексу України. Запропоновано запровадити кримінальну відповідальність за незаконне громадянське затримання, тобто таке затримання, яке здійснюється всупереч установленим законом підставам або установленій законом процедурі.

Ключові слова: затримання, громадянське затримання, законне затримання, незаконне затримання, громадянський арешт.

Постановка проблеми. Відповідно до положень ст. 38 Кримінального кодексу України (далі – КК України), ст. 207 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), будь-хто, безпосередньо після вчинення посягання, має право затримати особу за підозрою в учиненні кримінального правопорушення. Зміст ст. 371 КК України передбачає кримінальну відповідальність за завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою. У доктрині кримінального права більшість дослідників уважає, що суб'єкт даного кримінального правопорушення спеціальний, отже, дана норма не охоплює протиправні дії «цивільних» осіб. На додаток до вищезазначеного наголошуємо, що на практиці поняття «уповноважена службова особа» (у контексті затримання) тлумачиться надто обмежено. Даним поняттям здебільшого позначаються суто особи, які здійснюють досудове розслідування (слідчий, дізнавач). Виходить так, що в разі здійснення завідомо незаконного затримання, наприклад, працівником патрульної поліції, оперативним співробітником, поліцейським офіцером громади тощо, їхні дії можуть не кваліфікуватись за ст. 371 КК України. Можна вважати, що незаконне громадянське затримання варто кваліфікувати за ст. 146 КК України. На наш погляд, з огляду на характер обмеження особистої свободи, короткочасність затримання та специфічність його мети, такий шлях до встановлення істини у справі, в окремих випадках, може виявитись хибним. Натепер дослідження можливостей кваліфікації незаконного громадянського затримання є необхідним як для надання правової оцінки діям цивільних осіб, так і для надання оцінки діям службових осіб, які через звичай правозастосовної практики не сприймаються як службові особи, уповноважені на здійснення кримінального процесуального затримання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання сутності кримінального процесуального затримання та відповідальності за незаконне здійснення такого затримання у своїх роботах розглядали низка науковців. Так, О.С. Бісюк наголошує на розмежуванні затримання у кримінально-процесуальному та кримінально-правовому розумінні [1]. У дисертаційній роботі С.Г. Блинської «Кримінально-правова природа затримання особи, що вчинила злочин, як обставини, що виключає злочинність діяння» цінним видається формулювання авторкою визначення поняття «затримання особи» та дослідження даної процесуальної дії крізь призму суспільної користі [2]. Цікавими виглядають наукові позиції В.С. Затолочного щодо визначення поняття «завідомості» у контексті ст. 371 КК України та відмежування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 371 КК України, від суміжних складів кримінальних правопорушень [3]. Значний внесок у дослідження окремих аспектів кримінальної відповідальності за завідомо незаконні затримання, привід, арешт або тримання під вартою внесла О.С. Шнипко. У своїх працях авторка наголошує на конкретизації й удосконаленні правових приписів, що стосуються затримання, приводу, домашнього арешту, тримання під вартою [4; 5]. У більшості робіт увага вчених була зосереджена на дослідженні тонкощів кваліфікації дій службових осіб під час здійснення затримання особи. Поза увагою залишилось питання кваліфікації дій «цивільних» осіб у разі здійснення ними незаконного громадянського затримання.

Мета статті. Задумом цієї статті є дослідження необхідності та можливостей кваліфікації незаконного громадянського затримання.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до положень Конституції України кожна людина має право

на свободу й особисту недоторканність. За загальним правилом арешт (*кримінальне процесуальне затримання – курсив М. П.*) та тримання під вартою допускаються лише з попереднім судовим контролем і тільки на підставах та в порядку, установлених законом [6].

Згідно з доктриною правової держави та «правління права» держава не лише зобов'язана дотримуватися власних законів, а й не може допускати яких-небудь актів сваволі стосовно своїх громадян. Недоторканність особи означає фізичну безпеку, тобто свободу від арешту або позбавлення волі. Якщо права та свободи утискалися внаслідок зловживання ними з боку іншої особи, держава надає можливість першій особі захистити свої права всіма способами, не забороненими законом [7, с. 82–83].

С.Г. Блинська відзначає, що суспільна корисність, соціальна цінність затримання особи, що вчинила злочин, полягає в тому, що ця діяльність, по-перше, сприяє здійсненню принципу невідворотності кримінальної відповідальності за вчинений злочин, по-друге, усуває небезпеку скоєння затриманою особою нових злочинів [2, с. 3]. Авторка визначила затримання як гарантований і охоронюваний державою, заснований на нормах кримінального права самостійний вид суспільно корисного та правомірного поведіння громадян, що виключає кримінальну та будь-яку іншу відповідальність за шкоду, якої завдано особі внаслідок її затримання [2, с. 16]. Однак такий вид суспільно корисного поведіння громадян виключає кримінальну відповідальність лише в разі дотримання законних умов здійснення затримання.

Як пише Ю.В. Орел, особа, що вчинила злочин, як і будь-яка інша особа, користується всіма правами людини і громадянина, передбаченими та гарантованими їй Конституцією України. У зв'язку із цим посягання на її особисту недоторканність, свободу пересування та право на вільний вибір місця перебування має відбуватися лише в суворій відповідності із законом [8, с. 92]. З огляду на суворість такого заходу примусу, як затримання особи, законодавець установив обмежені підстави для його застосування та регламентовану процедуру.

Так, чинним КК України передбачено кримінальну відповідальність за завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою (ст. 371). Основним безпосереднім об'єктом даного кримінального правопорушення є суспільні відносини, що забезпечують законну діяльність правоохоронних органів у частині застосування передбачених кримінальним процесуальним законом затримання, приводу, домашнього арешту, тримання під вартою особи під час досудового розслідування. Додатковий обов'язковий безпосередній об'єкт – воля особи [9, с. 920].

Автори науково-практичного коментаря КК України відзначають, що суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 371 КК України, є особа, яка провадить досудове слідство [9, с. 931]. Щодо цього О.С. Шнипка зауважила, що якщо йдеться про законне затримання, відповідно до положень ст. 207 КПК України (*громадянське затримання*), у такому разі суб'єктом *кримінального правопорушення*, передбаченого ч. 1 ст. 371 КК України, може бути будь-яка фізична осудна особа, якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років (*загальний суб'єкт*) [4, с. 6; 5, с. 78]. Не можемо підтримати таку позицію

з огляду на те, що громадяни, у разі здійснення затримання, не є представниками правоохоронних органів, отже, не є службовими особами. Затримання особи за підозрою в учиненні кримінального правопорушення є радше видом суспільно корисної діяльності, процедура здійснення якої знайшла відбиття в КК України та КПК України. На наш погляд, дії «цивільних» осіб, які пов'язані із громадянським затриманням, не можуть охоплюватись складом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 371 КК України.

На додаток до зазначеного буде не зайвим з'ясувати сутність поняття «завідомості» у контексті незаконних затримань уповноваженими службовими особами. В.С. Затолочний пише, що використання в диспозиції ч. ч. 1 та 2 ст. 371 КК України цієї ознаки свідчить про усвідомлення особою об'єктивно наявних якостей, властивостей учиненого нею діяння, його фактичних ознак, вказує на можливість скоєння завідомо незаконних затримання, приводу, домашнього арешту або тримання під вартою тільки із прямим умислом. З огляду на усвідомленість службовими особами протиправності дій, яка ґрунтується на своєрідній презумпції обізнаності таких осіб у процедурних питаннях, можна з упевненістю стверджувати, що зазначені особи цілком усвідомлюють не тільки небезпечність, але й протиправність учинених діянь [3, с. 185]. Отже, ознака «завідомості» вимагає від суб'єкта затримання обізнаності з підставами затримання та його процедурою. Такі вимоги є неприйнятними для цивільних осіб у контексті застосування затримання.

Відповідно до положень кримінального процесуального закону кожен має право затримати будь-яку особу за таких умов: у разі вчинення або замаху на вчинення кримінального правопорушення; безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється в його скоєнні. Дане правило не застосовується щодо осіб, зазначених у ст. ст. 482, 482² КПК України [10]. Зазначені правові положення стосуються кримінального процесуального затримання, яке можуть здійснювати «цивільні особи» (громадянське затримання), тобто ті особи, які не охоплюються поняттям «уповноважена службова особа».

Одним із найбільш значущих проблемних аспектів кваліфікації дій осіб, які здійснили завідомо незаконне затримання, є визначення кола осіб, які уповноважені на його здійснення (відповідно до положень КПК України – це уповноважені службові особи). У доктрині кримінального права є позиція, відповідно до якої, якщо незаконне затримання здійснили працівники правоохоронних органів, які не провадять досудове слідство, їхні діяння, за наявності необхідних ознак, треба розцінювати як службові злочини [9, с. 931]. У цьому контексті, дещо відходячи від основної проблематики, потрібно вказати на те, що особою, уповноваженою на здійснення кримінального процесуального затримання, є не суто особа, яка здійснює досудове розслідування. У зв'язку із цим убачається, що і суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 371 КК України, мають бути не суто особи, які провадять досудове розслідування. Уважається, що суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 371 КК України, є будь-який працівник правоохоронного органу, право на затримання якому надано законом (Закон України «Про Національну поліцію», Закон України «Про

Національну гвардію України», Закон України «Про Державну прикордонну службу України» тощо).

Якщо вести мову про суб'єкта незаконного громадянського затримання, то, на наш погляд, суб'єкт має бути загальним. Як виняток, з огляду на особливості правозастосовної практики, натепер такими суб'єктами можуть бути і службові особи, які через звичаї правозастосовної практики не сприймаються як службові особи, уповноважені на здійснення кримінального процесуального затримання.

У разі протидії злочинцю кримінальний закон ставить під правовий захист тих, хто затримує злочинця, визнає правомірним завдання шкоди цим особам за дотримання умов [2, с. 11]. Відповідно до положень ст. 38 КК України не визнаються кримінально протиправними дії потерпілого й інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, і доставлення її відповідним органам влади, якщо водночас не було допущено перевищення заходів, необхідних для затримання такої особи [11]. Так, якщо вести мову про криміналізацію незаконного громадянського затримання, варто чітко розмежувати (передусім хоча б на доктринальному рівні) законні дії потерпілого й інших осіб безпосередньо після скоєння посягання, спрямовані на затримання особи, від незаконних дій, які порушують порядок громадянського затримання та від протиправних дій, які охоплюються складом злочину, передбаченого ст. 146 КК України.

Положення ст. 207 КПК України встановлюють процедуру (алгоритм дій) для осіб, які здійснили громадянське затримання. Так, кожен, хто не є уповноваженою службовою особою (особою, якій законом надано право здійснювати затримання) і затримав відповідну особу в порядку, передбаченому ч. 2 ст. 207 КПК України, зобов'язаний: негайно доставити її до уповноваженої службової особи; або ж негайно повідомити уповноважену службову особу про затримання та місцезнаходження особи, яка підозрюється в учиненні кримінального правопорушення [10].

У кримінальному процесуальному законі відсутня вказівка та чіткі (граничні) строки такого доставлення або ж повідомлення. Однак під оціночним терміном «негайно», імовірно, законодавець мав на увазі розумний строк, тобто строк, який є об'єктивно необхідним для виконання процесуальної дії [10].

Уважаємо, що є доцільною регламентація граничних строків громадянського затримання (строків доставлення затриманої особи до уповноваженої службової особи або ж повідомлення про факт затримання). Пропонується такий граничний строк визначити в п'ять годин. Так, кожен, хто не є уповноваженою службовою особою і затримав особу за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, зобов'язаний негайно (не пізніше п'яти годин) доставити її до уповноваженої службової особи або негайно (не пізніше п'яти годин) повідомити уповноважену службову особу про затримання та місцезнаходження особи, яка підозрюється у скоєнні кримінального правопорушення. Внесення таких змін до законодавства дозволить мінімізувати зловживання правами під час громадянського затримання та загалом підвищить рівень правової визначеності в регламентації обмеження свободи під час затримання [12, с. 191].

П.Л. Фріс пише, що криміналізація – це процес виявлення суспільно небезпечних видів людської

поведінки, визнання на державному рівні необхідності, можливості та доцільності кримінально-правової боротьби з ними та закріплення їх у законі про кримінальну відповідальність як злочинів [13, с. 20]. Кримінальне законодавство Королівства Норвегія передбачає відповідальність за незаконний громадянський арешт. Так, особа, яка винна в позбавленні іншої особи свободи способом, який вона без достатніх підстав вважає законним, або в разі, коли арешт здійснено на законних підставах, однак особа, яка виконує такий арешт, нехтує законною процедурою, або хто допомагає та підбурює такий злочин – підлягає штрафу, арешту чи позбавленню волі на строк не більше трьох місяців [14, с. 218].

З огляду на вищевказане пропонуємо запровадити кримінальну відповідальність за незаконне громадянське затримання, тобто таке затримання, яке здійснюється всупереч установленим законом підставам або ж усупереч установленій законом процедурі.

Убачається, що така норма має міститися в розділі III Особливої частини КК України. Даний розділ присвячений охороні від злочинних посягань на волю, честь і гідність особи, які виступають родовим об'єктом включених до розділу складів злочинів [9, с. 338]. З огляду на суспільну користь такої процесуальної дії, як громадянське затримання, та санкцію ч. 1 ст. 371 КК України, уявляється, що незаконне громадянське затримання має бути кримінальним проступком.

Уважаємо за доцільне запропонувати внесення змін до даного розділу, доповнити його ст. 146² в такій редакції:

«Ст. 146². Незаконне громадянське затримання

1. Безпідставне затримання особи за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, учинене неуповноваженою службовою особою (особою, якій законом надано право здійснювати затримання) або з порушенням процедури такого затримання – карається пробацийним наглядом на строк до трьох років або обмеженням волі на той самий строк».

Здійснення незаконного громадянського затримання може проявлятися у здійсненні затримання за відсутності законних підстав, однак із дотриманням законної процедури затримання (добросовісна помилка), або ж за наявності законних підстав, однак поза законною процедурою затримання.

Пропонуємо такий порядок розмежування законного громадянського затримання / незаконного громадянського затримання (ст. 146² КК України) / незаконного позбавлення волі (ст. 146 КК України) (табл. 1).

Особа, яка здійснює громадянське затримання, має суспільно корисну мету – затримує потенційного правопорушника. Беручи за основу наші пропозиції, за умови лише відсутності законних підстав для затримання або ж лише порушення процедури громадянського затримання, така особа буде нести відповідальність за ст. 146² КК України (кримінальний проступок), а не за ст. 146 КК України (нетяжкий злочин).

Висновки. Натепер особа, яка здійснює суспільно корисну дію – затримання потенційного правопорушника, підозрюваного у скоєнні кримінального правопорушення, за відсутності законних підстав для такого затримання (які тлумачаться надто обмежено) або з порушенням вимог процедури затримання, може понести кримінальну відповідальність за ст. 146 КК України.

Пропозиції щодо розмежування кваліфікації законного громадянського затримання/незаконного громадянського затримання/незаконного позбавлення волі

№ з/п	Наявність підстав для громадянського затримання (ч. 2 ст. 207 КПК України)	Доставлення до уповноваженої службової особи чи повідомлення уповноваженої службової особи	Відповідальність
1.	Законні підстави	Невідкладно	Кримінальна протиправність діяння виключена (ч. 1 ст. 38 КК України)
2.	Законні підстави	З порушенням процедури (вимоги невідкладності)	146 ² КК України
3.	Законні підстави	З порушенням процедури (вимоги невідкладності) протягом тривалого часу (довше 5 годин)	146 КК України
4.	Законні підстави відсутні	Невідкладно	146 ² КК України
5.	Законні підстави відсутні	Без доставлення та повідомлення	146 КК України

Пропонуємо внесення змін до КК України, доповнення його *ст. 146²* в такій редакції: «*Ст. 146². Незаконне громадянське затримання 1. Безпідставне затримання особи за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, учинене неуповноваженою службовою особою (особою, якій законом надано право здійснювати затримання) або з порушенням процедури такого затримання – карається пробачійним наглядом на строк до трьох років або обмеженням волі на той самий строк*».

Здійснення незаконного громадянського затримання може проявлятися у здійсненні затримання за відсутності законних підстав, однак із дотриманням законної процедури затримання (добросовісна помилка), або ж за наявності законних підстав, однак поза законною процедурою затримання.

Перспективними напрямками подальших розвідок можуть бути дослідження кваліфікуючих ознак незаконного громадського затримання, дослідження міри примусу під час застосування кримінального процесуального затримання.

Список використаних джерел

1. Тимофеев Д. О., Бісюк О. С. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення: кримінально-правовий та кримінально-процесуальний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2024. Вип. 82 (3). С. 33–39.
2. Блинська С. Г. Кримінально-правова природа затримання особи, що вчинила злочин, як обставини, що виключає злочинність діяння : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2006. 20 с.
3. Затолочний В. С. Кримінальна відповідальність за завідомо незаконне затримання, привід, домашній арешт, тримання під вартою : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2022. 212 с.
4. Шнипко О. С. Кримінально-правове дослідження злочину завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою (ст. 371 КК України) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2017. 282 с.
5. Шнипко О. С. Суб'єкт злочину завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою. *Юридична наука*. 2017. № 6. С. 64–87.
6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.12.2024).
7. Конституційне (державне) право зарубіжних країн : навчальний посібник / В. Бесчастний та ін. Київ : Знання, 2007. 467 с.
8. Орел Ю. В. До питання про звільнення від кримінальної відповідальності за затримання особи, що вчинила злочин. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2017. Вип. 2 (2). С. 90–93.
9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі та ін. 2 вид., перероб. і доп. Київ : Юрінком-Інтер, 2018. 1104 с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон від 13.04.2012 р. № 4651–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 05.12.2024).
11. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 р. № 2341–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 05.12.2024).
12. Потоцький М. М. Затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення : дис. ... докт. філософії : 12.00.09. Кропивницький, 2022. 275 с.
13. Фріс П. Л. Криміналізація і декриміналізація у кримінально-правовій політиці. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. Вип. 1. С. 19–28.
14. Наумова О. С. Регламентация відповідальності за незаконне позбавлення волі або викрадення людини в законодавстві України та окремих країн Європейського Союзу: порівняльний аспект. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 1. С. 215–221.

References

1. Tymofieiev, D. O., & Bisiuk, O. S. (2024). Zatrymannia osoby, shcho vchynyla kryminalne pravoporushennia: kryminalno-pravovyi ta kryminalno-protseualnyi aspekt [Detention of a person who has committed a criminal offense: criminal law and criminal procedure aspects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia "Pravo"*. Vyp. 82 (3). S. 33–39 [in Ukrainian].
2. Blynska, S. H. (2006). Kryminalno-pravova pryroda zatrymannia osoby, shcho vchynyla zlochyn, yak obstavyny, shcho vykliuchaie zlochynnist diannia [The criminal-legal nature of the detention of a person who committed a crime as a circumstance that excludes the criminality of the act]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Zatolochnyi, V. S. (2022). Kryminalna vidpovidalnist za zavidomo nezakonne zatrymannia, pryvid, domashnii aresht, trymannia pid vartoiu [Criminal liability for knowingly unlawful detention, pretext, house arrest, detention]. *Candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
4. Shnytko, O. S. (2017). Kryminalno-pravove doslidzhennia zlochynu zavidomo nezakonni zatrymannia, pryvid, domashnii aresht abo trymannia pid vartoiu (st. 371 KK Ukrainy) [Criminal legal investigation of the crime of knowingly illegal detention, pretext, house arrest or detention (Article 371 of the Criminal Code of Ukraine)]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Shnytko, O. S. (2017). Subiekt zlochynu zavidomo nezakonni zatrymannia, pryvid, domashnii aresht abo trymannia pid vartoiu [Subject of the crime knowingly unlawful detention, pretext, house arrest or detention]. *Yurydychna nauka*. № 6. S. 64–87 [in Ukrainian].
6. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated 28.06.1996 № 254k/96-VR]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 08.12.2024) [in Ukrainian].
7. Beschastnyi, V. M., Filonov, O. V., Subbotin, V. M., Pashkov, S. M. (2007). Konstytutsiine (derzhavne) pravo zarubizhnykh krain [Constitutional (state) law of foreign countries]: navch. posib. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
8. Orel, Yu. V. (2017). Do pytannia pro zvilnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti za zatrymannia osoby, shcho vchynyla zlochyn [On the issue of exemption from criminal liability for the detention of a person who committed a crime]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriiia "Yurydychni nauky"*. Vyp. 2 (2). S. 90–93 [in Ukrainian].
9. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine] / D. S. Azarov, V. K. Hryshchuk, A. V. Savchenko ta in.; za zah. red. O. M. Dzhuzhii, A. V. Savchenka, V. V. Chernieia. 2-he vyd., pererob. i dopov. (2018). Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
10. Kryminalnyi protseualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651–VI [Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of 13.04.2012 № 4651–VI]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (data zvernennia: 05.12.2024) [in Ukrainian].
11. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 2341–III vid 5 kvitnia 2001 roku [Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine № 2341–III dated April 5, 2001]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (data zvernennia: 05.12.2024) [in Ukrainian].
12. Pototskyi, M. M. (2022). Zatrymannia osoby za pidozroi u vchynenni kryminalnoho pravoporushennia [Detention of a person on suspicion of committing a criminal offense]: dys. ... dokt. filosofii: 12.00.09. Kropyvnytskyi [in Ukrainian].
13. Fris, P. L. (2014). Kryminalizatsiia i dekriminalizatsiia u kryminalno-pravovii politytsi [Criminalization and decriminalization in criminal law policy]. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy*. Vyp. 1. S. 19–28 [in Ukrainian].
14. Naumova, O. S. (2016). Rehlementatsiia vidpovidalnosti za nezakonne pozbavleniia voli abo vykradenniia liudyny u zakonodavstvi Ukrainy ta okremykh krain Yevropeiskoho Soiuzu: porivnialnyi aspekt [Regulation of liability for unlawful deprivation of liberty or kidnapping in the legislation of Ukraine and individual countries of the European Union: a comparative aspect]. *Istoryko-pravovyi chasopys*. № 1. S. 215–221 [in Ukrainian].

Pototskyi Myroslav,

PhD in Law, Associate Professor of the Department of Criminal Law Disciplines

Faculty № 2 of Kryvyi Rih Educational and Scientific Institute

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2979-9114>

ON THE QUESTION OF CRIMINAL LIABILITY FOR ILLEGAL CIVIL DETENTION

The article is devoted to the study of the possibility of qualifying illegal civil detention. It is indicated that civil detention, as a type of socially beneficial treatment of citizens, excludes criminal liability only if the legal conditions for detention are observed. It is noted that the actions of "civilians" related to civil detention cannot be included in the composition of the criminal offense provided for in Part 1 of Article 371 of the Criminal Code of Ukraine. It is emphasized that the sign of "intention" requires the subject of detention to be aware of the grounds for detention and its procedure. Therefore, such requirements are unacceptable for civilians in the context of the application of detention. It is emphasized that the subject of illegal civil detention must be general. As an exception, given the peculiarities of law enforcement practice, today, such subjects may also be officials who, due to the customs of law enforcement practice, are not perceived as officials authorized to carry out criminal procedural detention. It is noted that it is worth distinguishing the lawful actions of the victim and other persons immediately after the commission of the offense, aimed at detaining a person, from illegal actions that violate the procedure for civil detention and from unlawful actions that are covered by the crime provided for in Article 146 of the Criminal Code of Ukraine. It is proposed to introduce criminal liability for illegal civil detention, that is, such detention that is carried out contrary to the grounds established by law or contrary to the procedure established by law. Considering

the possibility of introducing criminal liability for illegal civil detention of a person, it is seen that such a norm should be located in Section III of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine. A proposal is made to supplement the Criminal Code of Ukraine with Article 146² as follows: “Article 146². Unlawful civil detention 1. Unjustified detention of a person on suspicion of committing a criminal offense, committed by an unauthorized official (a person who is granted the right by law to carry out detention) or in violation of the procedure for such detention, is punishable by probationary supervision for a term of up to three years, or restriction of liberty for the same term”.

Key words: *detention, civil detention, lawful detention, unlawful detention, citizen's arrest.*